

Peczöli Ákos

Az izraeli labor

Izrael a közel-kelet egyetlen „nyugatos” demokráciájaként sajátos státusszal rendelkezik a közel-keleti térségben; a huntingtoni civilizációs összecsapások egyik törésvonalán fekvő zsidó vallású kis ország beszéli mind a keresztény, mind az iszlám kultúrkör nyelvét, tapasztalatból ismeri gondolkodásuk elemeit és irányát.

A jelenség magyarázata, hogy Izrael és népe közel hatezer éves története során mindenkivel konfliktusba került, majd a modern államiság óta eltelt csaknem hetven évnek köszönhetően elég tapasztalatra tett szert a konvencionális és nem-konvencionális hadviselés terén.

A dolgozat alaptétele, hogy ezeket hasznosítva a nyugati hatalmak időt és erőforrásokat takaríthattak volna meg az iraki és afganisztáni inváziók és stabilizálási törekvések során.

A címben szereplő „laboratórium”, egy olyan térben és időben korlátozott virtuális modellezési lehetőségre utal, ami a hasonló felvonulási terepen beavatkozó hadseregek, tipikusan az Egyesült Államok számára fejleszthetővé teheti a konfliktusok kezelésének módjait. Jelen dolgozat a maga eszközeivel ezt a szerepet vállalja, megvilágítani szándékozva, mit lehet vagy lehetett volna tanulni a megalapításától fogva háborúban álló Izraelről, és hogy rövid újkori történelme alatt milyen változatos, és az Egyesült Államok számára adaptálható helyzetekkel és megoldásokkal szolgált.

A dolgozat alapvetése és a valóság már az első lépésnél diszkrépanciát mutat, ugyanis az Egyesült Államok és Izrael első látásra szinte semmilyen szempontból nem összevethető.

Az országok méretei (Izrael nagyjából akkora, mint New Jersey a 3. legkisebb tagállam¹), minden egyéb adat ilyen nagyságrendű különbséget tükröz. Ennek fényében elgondolkodtató, hogy a most is folyó hadműveletek tervezésénél és egyes lebonyolítási helyzeteiben az izraeli tapasztalatokat a múltban érdemes lett volna, a jelenben pedig érdemes volna felhasználni.

Az Egyesült Államok számára 2001-ben különösen fájdalmas volt, hogy a biztonság és a kemény kéz letéteményeseként fellépő republikánusok regnálása alatt saját területén történt támadás forrását nem tudta azonosítani. A hírszerzés körében a későbbi nyomozás persze megállapította; a operatív specialisták lelkiismeretes munkája nem jutott el a döntéshozókig.

A nagyhatalmiság addigi fundamentumai kérdőjeleződtek meg, ahogy az elemzések írták (az érdekeltségek, diplomáciai épületek és járművek elleni támadásokat valamint a kisebb merényleteket leszámítva) a polgárháború és az indiánokkal folytatott hadakozás óta nem történt hadicselekmény amerikai földön. Bebizonyosodott, hogy a nagyság, gazdagság a befolyás ténye nem elégséges, mert mindig van rés a pajzson.

A presztízsveszteség nem maradhat megtorlatlanul, ezért a döntések kiindulópontja „a háborút indítunk” volt. Ellenség a globális terrorhálózatok korában mindig akad, a casus belli megalapozása igazán gyerekjáték ennyi lator állam között.

Izrael számára ugyanakkor a háború 1948 óta a mindennapok valósága, jószérével egy közút sem épül stratégiai megfontolások (pl. potenciális reptér) figyelembevétele nélkül. Pontosan ezért más – és egyben érthetetlen - az izraeli militarista hozzáállás a nyugatiak számára, ezért tartják konfliktuskereső „héj”-nak a hazai politikában mérsékelt politikusokat is.

---

¹ List of U.S. states and territories by area http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_U.S._states_and_territories_by_area letöltés ideje: letöltés ideje: 2010. március 20.

A hadsereg racionális és mindent lefedő elhelyezése nagyjából kifejezi azt a küldetést, amit az Egyesült Államok magáénak gondol a világpolitikában. Furcsa lehet rámutatni, de a „békeszerető” Egyesült Államok a XX. században győztes hadviselő félként részt vett két világháborúban, és változó sikerrel, mint befolyásoló vagy hadviselő fél több regionális konfliktusban, mint Kuba, Korea, Vietnám, Nicaragua, Panama, Szomália, Irak. A változatos hadszínterek, a szinte korlátlan technológiai és költségvetés támogatást azonban gyakorlatilag egy ellenfél ellen kellett felhasználni, az esetek kilencven százalékában a szálak Moszkvába vezettek, fogódzót nyújtva, milyen elvek szerint, milyen kiképzést kaphattak az ellenfelek. Ezentúl minden konfliktus – az első iraki háború kivételével – a hidegháború kontextusába volt helyezhető, így a helyi erők elleni küzdelem is voltaképpen a szovjet blokk ellen folyt. Mindez a Szovjetunió összeomlásával, a multipoláris világ kialakulásával megváltozott a XXI. században, számtalan részérdeket képviselő nemzet és szervezet kezelését téve szükségessé a változó világban.

Az Egyesült Államoknak ráadásul egy komoly feladattal is szembe kellett néznie a hidegháború után; törekvéseinek korábban természetes határt szabott az ellentétes blokk léte, míg egyedüli győztesként csak a önkorlátozás szabott határt tevékenységének. Az új világrendben korlátok nélkül cizelláltabb és sokrétűbb érdekérvényesítés vált szükségessé, a nagy háborúk esélyének ellenség hiányában való elmaradásával, mind a politikai, mind a hadi gondolkodást át kellett állítani a gyors, technicizált, kevés embert mozgató regionális beavatkozások logikájára; erre az egyik pregnáns példa az 1999-es jugoszláv bombázás.

A mai szisztéma szerint az amerikai hadvezetés a Föld területét lefedve 7 parancsnokságot hozott létre, 63 országban saját bázissal és 156 országban különböző nagyságú erőkkel, az amerikai diplomácia aktív és intervencionista teóriája szerint ugyanis az Egyesült Államok a világ minden amerikai érdekek által diktálta pontján jelen van,

Izrael esetében a regionális elrettentéshez elég a pusztá erő is, és az atomfegyver bevetésének lebegtetése.

Az új logika készen volt, mégpedig az IDF (Israeli Defence Forces) dolgozta ki, megjelölve a területeket, ahol lehet Izraeltől tanulni.

Az Egyesült Államokhoz hasonlóan nyílt demokráciák számára a háború mediatizálásával kapcsolatos az egyik legfőbb kihívás. Míg a legtöbb esetben a szovjet blokkban fel sem merült a lakosság valós tájékoztatásának igénye, az ideologikusan centralizált hírszolgáltatás csak kontrollált üzeneteket juttatott el a lakossághoz, a demokráciákban fontos a casus belli eladhatósága a közvélemény részére. A politikai szféra él és mozog, kérdések hangzanak el, vizsgálóbizottságok alakulnak, az ellenőrzési mechanizmusok által diktált feltételek teljesítése a sokszereplős játszmában specializált kommunikációs apparátust igényel a hadi szféra részéről is. Tony Blair volt brit miniszterelnököt sokáig komoly retorziók fenyegették egyes tények elhallgatása és megmásítása miatt.

A hadvezetésnek a technika fejlődésével és jelenlétével párhuzamosan egyre nagyobb fejfájást okoz az interneten publikált képek, videók, blogbejegyzések és nyilatkozatok cenzúrázása. Olyannyira, hogy a tiltást 2010. február 27-én fel is oldotta² az online, közösségi oldalakra és chatprogramokra vonatkozóan, azzal a megkötéssel, hogy a tevékenység nem veszélyezteti a biztonságot, nem jár tiltott tevékenységgel, illetve nem használnak tiltott internetes oldalakat. Az új szabályozás továbbra is tiltja a szerencsejáték, pornográf és gyűlöletkeltő oldalakhoz való hozzáférést, és lehetőséget biztosít a parancsnokok számára, hogy ideiglenesen korlátozzák az online hozzáférést, amennyiben a művelet biztonságát ezt megköveteli, illetve a sáv szélesség növelése érdekében.

---

² Art of War http://www.haborumuveszete.hu/rovatok/hirek/a_pentagon_engedelyezte_a_kozossegi_oldalak_hasznalatat/
letöltés ideje: 2010. március 20.

hogy a Pentagon hivatalosan engedélyezte az amerikai hadsereg állománya számára, hogy használja mindazokat az at, amelyek eddig „tiltott gyümölcsnek” számítottak számukra. A közvélemény hajlamos a gyenge és elnyomott fél oldalára állni, a kődobáló palesztin fiúk mellett a páncélozott dzsipekből kiözönlő jól felszerelt katonák látványa erősebb száz statisztikánál. Jól ismerik ezt az ellenfél propagandistái, más célú (célok meg- és újrafogalmazása, a csoport belső kohéziójának erősítése) megmozdulásaikat is képzett reklámgurukat megszégyenítő módon kommunikálják az interneten.

Mai állapot szerint az Egyesült Államok két főbb helyen van közvetlenül lekötve katonailag; Afganisztán és Irak. A tervek szerint mindkét beavatkozás katonai szakasza rövid ideig tartott volna, stabilizálták volna az országot, kiépítették volna az életképes államszervezetet, és átmeneti ideig korlátozott jelenlétet fenntartva a csapatok nagy része elhagyta volna a térséget. A feltételes mód sajnos helytálló, a tervekből kevés valósult meg, a folyamatos felülvizsgálat és az eseményekre való követés volt jellemző.

A jelek nem voltak túl biztatóak. Közhelyszerű, hogy Afganisztán meghódíthatatlan és irányíthatatlan, a modern kor előtt az angol világbirodalomnak kellett megtorpannia a terület határán, sokat elárulva a geopolitikai viszonyokról.

A kérdés, hogy milyen ország az, amit egy másik szuperhatalom nem tudott leigázni és főleg megtartani. A Szovjetunió erjedésének egyik oka, hogy egy földrajzilag erősen tagolt, stratégiaileg fontos, demográfiaileg egyenlőtlen eloszlású, gazdaságilag elmaradott, társadalmában klánok és hadurak szabdalta országot minden erejével sem volt képes saját érdekszférájába vonni.

Az ellenállók a könyörtelen hidegháborús logika alapján „a barátom egy potenciális ellenség, az ellenségem egy potenciális barát, és az ellenségem ellensége a barátom” élvezték az Egyesült Államok támogatását a hadviselés szinte minden területén.

Az szovjet ellenség tovatűnével az afgán hegyek között megmaradtak a hitetlenek ellen harcoló kiképzett fanatikusok, és a rendelkezésükre bocsátott, a terület által megkívánt fejlettségű, immár bizonyítottan hatékony fegyverek tömkelege.

Irak területén ugyanakkor az ellenség azonosítása és kezelése legfontosabb. Izrael történelme során állami és állami szereplőkkel egyaránt konfliktusba került, a reguláris hadseregtől a senkitől nem támogatott kis terrorszervezetig mindenkivel harcolt. A hidegháborúban megszokott volt, hogy az ellenfeleket azonosítható államok támogatták, és a katonai-pénzügyi háttérrel általában a másik blokk egyik szövetségese volt.

Az Egyesült Államok sokáig küzdött a felismeréssel, hogy a két front közös vonása a harcosok elvegyülése és mozgása a civilek között. A helyzetet bonyolítja, hogy aktivizálódásuk a pillanatnyi helyzet függvénye, a rivalizáló iszlám vezető szerepre törő vezetői, a több vallásilag megosztott etnikum egymást is minden ráció nélkül, vagy évszázados ellentétek miatt utasítja el. Amint a hadiszerep fordul, egy-egy területen változnak az erőviszonyok, láncreakciószerűen állnak az emberek a védelmet kínáló zsoldjába.

A terrorszervezetek sejtyszerű felépítése, a háttérben maradó támogatók és vezetők a titkosszolgálati (katonai és polgári egyaránt) munkában is hangsúlyáthelyezéseket kívánt, ennek az Egyesült Államok még a számtalan működő titkosszolgálat átszervezésével és az információcseré hatékonyságának javításával is megpróbált változtatni.

Fenti leírás nagyjából megfelel azoknak a körülményeknek, amelyekkel Izrael néz szembe 1948. május 18. óta. Kis túlzással még el sem halkultak a Hatikva hangjai, amikor a korábban az angolok ellen harcoló ország egy regionális támadás közepén találta magát, és kénytelen

volt kidolgozni a hadviselés formáit mind a reguláris, mind az irreguláris erők és később a mindennapi terrorizmus ellen.

A kis államok legjobb befektetése az információ, és annak innovatív felhasználása, továbbá nagy-, esetleg gazdag szponzorok meggyőzése az innováció megvalósítására. A zsidó állam léte önmagában bizonyítja, hogy az akkor mintegy fél évszázados tapasztalatokból levont következtetések helyállóak a konvencionális, a nem-konvencionális hadviselés, és az ellenfél megismerése terén. Izrael földrajzi fekvése önmagában rávilágít sorsának alakulására, a soha nem szűnő harcra a fennmaradásért, magyarázat államstruktúrájának felépítésére, és magában hordozza a kulcsot e gyönyörű térség vérellátott történelmére.

Ilyen közös jellemző Irak, Afganisztán és az izraeli felvonulási területek között, hogy kietlen vidékek, ahol a nagyobb helyismerettel rendelkező, természetes rejtkehelyeket könnyen kihasználó, mozgékony és jól álcázott egységek érvényesülhetnek. Ez a legjobban a afganisztáni megszállás alatt felfegyverzett és erre a harcmodorra trenírozott mudzsahedekre illik a legjobban. Az Vörös Hadsereg ellen a „csapj oda és fuss” elvet sikerrel alkalmazó iszlám harcosok a megszállás alatt uralták a vidéket, majd a szovjet kivonulás után sikerrel foglalták el a városokat is. A területen már a jelenlét is nagy előerőt követel, az ellenség azonosításáról és a reakcióképességről még szót sem ejtve.

A harctér másik nehezen kezelhető része a szűk tereket és a széles sugárutakat, nehezen védhető kereszteződéseket, és a városok körül elterülő széles övezetek változó városi harcászata. A gázai, ciszjordánai, jordániai és libanoni tapasztalatok után az izraeli stratégiák a különleges egységekben, az erős páncélszerű járművekben, a veszélyes részek elszigetelésben, a jelenlévő harci eszközök hatósugarának megfelelő biztonsági zóna kialakításában és a minél gyorsabb kivonulásban látták a megoldást. Amerikai kollégáik mintha nem mérték volna fel teljes egészében a fenyegetéseket.

Közös vonás, hogy az emberi erőforrásokkal a ma – a bevándorlások után is csupán hétmillió Izraelnek – takarékosan kellett bánnia. Ennek egyik formája, hogy az ország teljes lakosságát a középiskola után három évre kötelezően behívják a hadseregbe, ahol a hagyományos, és változatos kiképzés mellett egyéb ismereteket is elsajátíthatnak, és komoly egyéb tudományos munkára is lehetőség van, persze leginkább a védelmi ipar területén. A hadsereg külföldön is magas presztízsét mutatják a keresett kiképzési szakértők a testőr, biztonsági ipar, és a sikerrel exportált katonai, rendvédelmi és civil viszonyokra is adaptált harcrendszer a „krav maga” (közelharc) is.

A kis létszámú, de magasan képzett haderő mellett azonban szükség van a tömeges erőre is az Afganisztán és Irak méretű ország megszállásához. A rutin biztonsági és a különösen veszélyes feladatok elvégzésére az amerikai haderő újjáélesztette a zsoldoshadsereg intézményét. A főként leszerelt és magasabb bérért ugyanott bevetett biztonságiak több előnnyel jártak; hivatalosan nem számítottak a katonai veszteségekbe, nem lehetett őket hadbíró elé állítani, képzettségük alapján integrálhatóak a hagyományos haderőbe, és bármilyen feladatot el lehet velük végezteni. A feladatot a Blackwater Corp. (későbbi nevén Xe) látta el, a hírek alapján emberei a klasszikus black ops, azaz törvénytelen műveletek végrehajtói; nem sok kíméletet tanúsítottak és tanúsítanak a lakosság iránt, sőt megkérdőjelezhető törvényességgel, és bizonytalan eredetű parancsoknak eleget téve elfogásokban és célzott likvidálásokban vesznek részt.

Fegyverzet tekintetében az afgán fronton sok helyütt egyenlőek az erőviszonyok, az igénytelen orosz fegyverek (orosz AK-47-esek, gépfegyverek, gránátvetők, vállról indítható légvédelmi rakéták, tüzérségi fegyverek, páncélozott járművek) jobban teljesítenek a mostoha

harctéri körülmények között, mint nyugati társaik. Az amerikai katonák visszatérő panasza a nagy karbantartási igény a rendszeresített M16 karabély részéről.

A helyzet hasonlóságot mutat a második világháború Szovjetunió ellen indított német offenzívával, ahol a precíz és különböző kaliberű német fegyverek egyszerűen befagytak az orosz télben, a még működőképesek pedig lőszerhiány miatt váltak használhatatlanná.

Itt kell szót ejteni az improvizált robbanóeszközökről is (IED - Improvised explosive device)³. Az Izraelben ismert és rettegett eszközök, a kis befektetéssel nagy rombolóhatás gazdasági modelljét maradéktalanul megvalósítják. Az IED vagy szabad forgalomban kapható eszközöket ötvöz robbanóeszközzé, vagy elemeiben kettős felhasználású termékeket használ fel pusztítási célra. Veszélye abban áll, hogy szinte kizárólag álcázottan jelenik meg, kioldó mechanizmusát általában az áldozat mozgása indítja be, vagy távoli irányítással esetleg mobiltelefonnal aktiválják. Felismerését erősen megnehezíti, hogy nincs általános megjelenési formája, megjelenhet közlekedési eszközökön, emberi testre vagy állatokra erősítve, út melletti buckának álcázva. Egyik legpusztítóbb formája az többféle erénnyel bíró autóbomba; a gyorsan mozgó eszköz karosszériája védelmet nyújt a lövedékek elől, és aktiváláskor tonnányi vasalkatrésze repeszként viselkedve rombolja környezetét. Hagyományosan robbanóeszközként használják, a szofisztikáltabb, „piszkos bomba” modellek kémiai, biológiai, gyúlékony, vagy legrosszabb esetben nukleáris anyagot is szétszórnak.

Az alacsony élőerő és az sokrétű feladatokra alkalmas modern fegyverek közös metszetében a földi és légi robothadviselés, a technicizált kiképzés. A robothadviselés nem véletlenül áll az érdeklődés homlokterében, komoly etikai vita dűl a bevethetőséggel kapcsolatban.

A robotellenes tábor aggályai a két fő fejlesztési irányt fedik le. A távolról irányított gép kapcsán a probléma az átvitel és információs bázis megfeleléségében, esetleg a meghibásodás miatt előálló helyzetben van, míg a mesterséges intelligencia fő kérdését leegyszerűsítve a gyilkoló gép jogalanyisága a tettért való felelősség kérdése adja.

A technikai kivitelezés a mai fejlettségi szinten nem adott megnyugtató választ a felvetésekre; ugyan a távolról irányítható földi robotok fejlesztése kezdetben a kis bevetési távolság miatt nem vetett fel (bombakeresési, megfigyelési feladatok) komoly problémát, a nagy hatótávolságú légi hadviselésben komolyan felmerül a végrehajtási felelősség kérdése.

A légi hadviselésben az izraeliek évek óta alkalmazzák a légi felderítésre alkalmas pilóta nélküli repülőgép (UAV - unmanned aerial vehicle). Ezek olyan ön- vagy távirányítással, esetleg a kettő kombinációjával rendelkező repülőgépek; amelyeket a magas képzett személyzet távolról kezel, elvesztése esetén nincs élőerő-vesztés, többször bevethető, így hadi alkalmazása hosszú távon költséghatékony. Specifikációtól és teherbírástól függően alkalmazások széles skálájával felszerelhető, így bevethető akár fegyveres változatban is – a rakéta alkalmazásával ellentétben az UAV nagyobb eséllyel tér vissza.

A fedélzeti rakétákkal felfegyverzett pilóta nélküli repülőeszközök (UAV) alkalmazása ma már a modern harctér elfogadott jellemzőjét képezi. A csapásmérés azonban csak egy utólag meghatározott kiegészítő feladat az eredetileg megfigyelési és felderítési feladatok végrehajtására tervezett UAV eszközök számára. Ezek az eszközök tulajdonképpen olyan előre beprogramozott feladatokat végrehajtó drónok, melyek nem rendelkeznek a harctevékenységek önálló végrehajtásához szükséges autonómiával és aerodinamikai képességekkel, s ezért szigorúan véve, valójában nem tekinthetők UCAV eszközöknek.

A pilóta nélküli harci repülőeszköz (Unmanned Combat Aerial Vehicle - UCAV) koncepciója évtizedek óta létezik, azonban csak a közelmúltban jelentek meg a koncepció gyakorlati realizálását biztosító programok. A valódi hatékonyságot biztosító, hálózatba szervezett UCAV eszközök alkalmazásával kapcsolatos álom megvalósulása azonban még kissé

---

³ http://en.wikipedia.org/wiki/Improvised_explosive_device letöltés ideje: 2010. március 20.

messzebb van. Irakban, Afganisztánban, Izraelben és más harcterületeken intenzíven és eredményesen felhasználásra kerültek az UAV eszközök.

A változások a kiképzésben is helyet követeltek. Az olcsóbb technikai környezet új távlatokat nyitott a valóságra megszólalásig hasonlító – nem csak légi szituációkat megjelenítő - szimulátorok alkalmazásával, ezek segítségével egy gyalogos vagy harcokosító számára is valóságként begyakorolhatóak a feladatok.

A trendek megfordulni látszanak a katonai és a civil fejlesztések terén is; ma nem a hadsereg kér és fejleszt különleges eszközt, aminek lebutított civil változatából finanszírozza a fejlesztést. Sokkal inkább a civil piacon elérhető palettáról választja ki saját céljaira a leginkább adaptálhatóbbat⁴. A grafikai kártyák, információátviteli-, és ipari körülményekre tervezett eszközök mind megtalálhatóak a hadseregben. Ennek egyik friss példája a státuszszimbólumnak számító termékeket gyártó Apple térhódítása a fordítógépként használható iPod⁵, és a számtalan fejleszthető programot futtató iPhone⁶ révén.

A költségfaktor kérdése sokkal inkább előtérben van Izraelben, mint a szinte kiapadhatatlannak tűnő katonai költségvetéssel rendelkező Egyesült Államokban. Izrael bírálói sohasem felejtik el megjegyezni, hogy a költségvetés sokmilliárdos amerikai segélyeket, támogatott hiteleket, és katonai technológiát kap, azonban az IMI (Israeli Military Industries) az idők során egész sor, saját jogon is kiváló fegyvert is létrehozott.

Leszögezhető, hogy története során Izraelnek mind a reguláris hadseregekkel, mind a különböző profilú és szervezetű, irányítású és vezetésű irreguláris szervezetekkel kellett harcolnia.

Izrael Állam 1948. május 14. napján történt kikiáltásától kezdve a világ válságövezetei egygel, az „elidegenedés övezetével”⁷ gyarapodtak. a zsidó és arab lakosság azonos területre tartott igényt, és még az ENSZ megalakulása előtt létrejött Arab Ligába⁸ tömörült környező arab államok nem is ismerték el az újonnan született szomszédot, bár a két szuperhatalom az Egyesült Államok és a Szovjetunió igen. Izrael nem rögzítette határait, viszont minden bevándorlást jogszerűnek nyilvánított. A területet (ízlés szerint) irányító vagy mgszálló angol csapatok még el sem hagyták Palesztinát, máris egyiptomi, szíriai, iraki, libanoni reguláris erők lépték át a határt. A veszélyhelyzetekben fokozottan működő zsidó életösztön összekovácsolta az addig civakodó platformokat és az IDF (Israeli Defence Forces - Izraeli Védelmi Erők) zászlaja alatt sorakoztatta fel a potenciális ellenállást; a Haganát, az elit alakulat Palmachot, és a szélsőséges Lehi és Irgun csapatait.

Az arab túlerő kialakította dominancia egészen 1949 januárjáig tartott ekkor az Izraeli Véderő elfoglalta a Gázai-övezet nagy részét. Keleten a és Jeruzsálem körül azonban állóháború alakult ki; az ENSZ különmegbízottja a svéd Bernadotte gróf több zsákutcának bizonyult rendezési tervvel is előállt, végül a Lehi merényletében lelte halálát. Új ENSZ-határozat

---

⁴ Apple Insider. http://www.appleinsider.com/articles/09/10/12/u_s_army_adopts_apple_for_new_video_surveillance.html
letöltés ideje: 2010. március 20.

⁵ Apple Insider. http://www.appleinsider.com/articles/08/08/30/u_s_army_increasingly_using_custom_ipods_as_field_translators.html
letöltés ideje: 2010. március 20.

⁶ Mirror. <http://www.mirror.co.uk/news/top-stories/2009/12/27/soldiers-in-afghanistan-using-19-iphone-app-to-kill-taliban-fighters-115875-21924689/>
letöltés ideje: 2010. március 20.

⁷ Gömöri Endre: *A cár vakarózik* Panpress, 1999

⁸ Az Arab Liga 1945 március 22-én, Kairóban alakult, tagjai Egyiptom, Jemen, Szaúd-Arábia, Transzjordánia, Irak, Szíria és Libanon voltak. Palesztina függetlenségéig részt vett munkájában. Tagjai az első 1948-as izraeli háború után kölcsönös védelmi-gazdasági egyezményt kötöttek, ezt a kollektív védelmi paktumot azonban a gyakorlatban nem alkalmazták. Tagjainak száma emelkedett; 1983-ban Algéria, Bahrein, Dzsibuti, Egyesült Arab Emírségek, Irak, Jemeni Arab Köztársaság, Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság, Jordánia, Katar, Kuvait, Libanon, Líbia, Marokkó, Mauritánia, Omán, Szaúd-Arábia, Szíria, Szomália, Szudán, Tunézia. 1976-ban felvették a Palesztin Felszabadítási Frontot, Egyiptom tagságát a Camp David-i megálapodás felfüggesztették 1978-ban.

született, a 194. számú, ez a menekültkérdésre és a jeruzsálemi helyzet megoldására koncentrált, és három állam részvételével békéltető bizottságot konstituált.

1949 elejére megszűntek a fegyveres akciók és 1949. február 24-én fegyverszüneti megállapodást írtak alá, amely értelmében a gázai zóna 378 km² egyiptomi ellenőrzés alá került. Ezt további szerződések követték, március 23-án Nekrutában a libanoni-izraeli, április 3-án a jordániai-izraeli, július 20-án a szíriai-izraeli.

A háború során Izrael 20,770 négyzetkilométerrel gyarapodott, majd Ciszjordánia és Jeruzsálem keleti felének egyesítésével létrejött a Jordániai Hasemita Királyság.

Az ENSZ tevékenysége továbbra is fiaskók egymásutánjának bizonyult; megghiúsult a lausanne-i konferencia, Izrael megtorpedózta a menekültek visszatérését. Az UNRWA⁹ a 302 sz. határozat alapján megkezdte munkáját, 1950-re már egymillió palesztinai arab menekültet tartott nyilván, állandó utánpótlást adva a terrormozgalmaknak, és máig megoldatlan ügyként szerepel a humanitárius politikai napirenden.

A második háború előtti politikai helyzetet az arab államokra általában jellemző belső dinamika mozgatta a puccsal hatalomra jutott Nasszer és tisztársai ráirányították a figyelmet a rivális politikai csoportosulások által vívott harcra, vizsgálat tárgyává tették céljaikat, állandó munkát adva a hírszerzés dezinformációs és bomlasztó tevékenységgel foglalkozó részlegének.

A harmadik közel-keleti háborút ismét csak megjósolhatóan a víz-megosztás kérdése indította el. Az eredeti izraeli tervet, hogy a Jordán vizét a Negev-sivatagba kellene eljuttatni, nem kísérte osztatlan nemzetközi támogatás. 1956 és 1964 között a Tiberias-tóig épült meg a vezeték, amely működését az arabok duzzasztógátákkal akadályozták. A szabotázsokat Izrael katonailag próbálta megszüntetni, csapatösszevonásokat hajtott végre, eklatáns példa volt a 1967. április i légitámadás hat lelőtt szíriai géppel. Egyiptom az eszkaláció megelőzésére ENSZ békefenntartókat kért, ám U Thant főtitkár a visszavonás mellett döntött.

Nasszer elnök blokád alá vette az Akabai-öböl bejáratát, alapot adva az izraeli héják érvelésének. Az USA véleménye izraeli értelmezésben fokozatosan kizárta a politikai rendezés lehetőségét. Izraelt sürgette az idő, Egyiptom közben koalíciót szervezett, benne Szíriával, Jordániával, és Irakkal.

Levi Eskol izraeli miniszterelnök átadta posztját Móse Dajan vezérkari főnöknek, aki nemzeti egységkormányt alakítva Menahem Begint is bevonta a mérlegelésbe – és egy megelőző csapásról való döntésbe. A preventív akciót stratégiai jellemzők indokolták, kevés terület volt csapatokat mozgatni, további a minőségi fölény kevésbé érvényesült volna mennyiségivel szemben. Nincs új a történelemben, a villámháborús jellegű csapás június 5-én teljes sikert hozott. Még a földön megsemmisült az egyiptomi légierő tekintélyes hányada, csakúgy, mint a szíriai, vagy a jordániai. Ezen a napon a kőolajtermelő országok teljes bojkott alá helyezték a zsidó államot támogató országokat, többek között a kelet-európai blokk is megszakította kapcsolatait (Románia kivételével) Izraellel. Június 10-re véget értek a harcok, a „hatnapos háború” végére Izrael területe a Sínai-félszigettel, a Golán-fennsíkkal, Ciszjordániával, és Kelet-Jeruzsálemmel – összesen 67 ezer km²-rel gyarapodott. A lakosság 3,7 millió főre nőtt, ám a zsidók aránya 63,7%-ra csökkent.

A háború alaposan átrendezte a regionális erőviszonyokat, az Arab Liga 1967 augusztusi khartoumi csúcsán a fő célkitűzés a megszállt területek visszaszerzése minden arab állam számára. Megerősítették; nem ismerik el Izraelt, nem kötnek békét, támogatják a palesztinok önrendelkezési jogának helyreállítását, de a bevételek miatt feloldják az olajembargót. A nyilatkozat rövidre is zárt mindegyiket a párbeszédre.

Az ENSZ híres 242. sz. határozata szerint a tartós béke megköveteli Izrael kivonulását a megszállt területekről, hangsúlyozta a biztonságos határok szükségességét, a szabadságjogok mellett érvelt, a menekültkérdésre is felhívta a figyelmet. Ahogy a diplomáciai iratok esetében

---

⁹ Egyesült Nemzetek Közel-keleti Palesztin Menekülteket Segélyező és Munkaközvetítő Hivatal

szokásos mindenki a neki tetsző értelmezést választotta, arab részről a kivonulást, zsidó részről a biztonságos határok váltak sűrűn hangoztatott szlogenné. Az ENSZ ismét különmegbízottat küldött a térségbe, Gunnar Jarring személyében, de erőfeszítéseit elnyomták a haditechnikai „anyagháború” fejleményei. Több hozadékkal járt Rogers amerikai külügyminiszter közvetítése, 1970. június i tüzszüneti javaslata a két főerő Izrael és Egyiptom számára is elfogadható volt.

A harmadik háború után a térség fő híreit az angol kivonulás szolgáltatta, a „Szueztől keletre” bázisok felszámolása.

A palesztin nemzetté válási folyamat körül pezsegni kezdett az élet; létrejött az el-Fatah (Hódítás) a palesztinok egy táborba tömörítésének céljával. A fegyveres harcot tüzték ki, bízva a többi arab állam támogatásában, és nem is kellett csalódniuk, szír támogatással 1965-ben végrehajthatták első fegyveres akciójukat. A szervezetalapításból részt kért Egyiptom is, 1964-ben a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PFSZ) születése körül bábáskodott, a vízvezeték építése körüli időkben.

Míthogy a háború a menekültek számát is növelte, 1967-ben már 1,35 millió fővel kellett számolni. Ennek létszámarányos hányadosa jelentett utánpótlást az anticionista szervezeteknek, komoly fejfájást okozva a biztonsági tisztviselőknek.

A PFSZ álláspontja Izrael kérdésében az illegitimitást hangsúlyozta, az önrendelkezési jogot a teljes (volt) mandátumterületre érvényesnek tekintette, és célját deklarálta fegyveres harccal tartotta elérhetőnek. Összekötötte továbbá az arab egység és a palesztin felszabadulást.

A Palesztin Nemzeti Tanács 1969-ben az el-Fatah vezetőjét Jasszer Arafatot választotta élére. A szervezetet sokan az egyszerű terrorszervezetek közé sorolták, azonban a kérdés megoldatlansága elgondolkodtatta a világ közvéleményét is. Az Arab Liga 1974-ben a PFSZ-t ismerte el a palesztin nép egyetlen jogos képviselőjének, majd rá az ENSZ is megfigyelői státuszt adott neki.

A negyedik arab-izraeli háború kezdete egy pszichológiai esettanulmányra hasonlít, azonban a korlátozott háború mögött nagyon is tudatos terv rejlett. 1970. szeptember 28-án elhunyt Nasszer, utóda Anvar Szadat lett. A politikai elemzők-értékelők hibát követtek el, amikor alábecsülték. Kiutasította a szovjet tanácsadókat, nyitott az Egyesült Államok felé, amely vezetése éppen a Watergate-üggyel volt elfoglalva. Fenyegetéseit nem vették komolyan, így meglepetésszerűen Szíria segédletével 1976 október 6-án, engesztelónapkor kirobbantotta a közel három hétig húzódó „Jom kippur-i háborút”. A kezdeti lélektani előnyt még megfejezték a Bar-Lev védelmi vonal áttörésével, ám Izrael a goláni és szuezi fronton megverte a minikoalíció csapatait.

Az ENSZ BT közben a Szovjetunió és az Egyesült Államok együttes betérjesztésére elfogadta a 338 sz. határozatot. Ez felszólítás volt a harcok beszüntetésére és béketárgyalások megkezdésére.

1976-ban Szadat újabb meglepő akcióba kezdett. Felbontotta a Moszkvával aláírt barátsági és együtt működési egyezményt, és a Sínai-félsziget visszaszerzéséért még különbékére is hajlandó volt Izraellel.

Míg korábban az amerikai diplomácia saját érdekeit fókuszba állító egyensúlyi állapotra törekedett a Közel-Keleten, a hetvenes évektől kezdve Izrael biztonságát helyezte a középpontba. Továbbá korábban átfogó nemzetközi konferenciákat javasolva próbált kompromisszumot találni, az új doktrína a kétoldalú tárgyalásokat helyezte előtérbe.

Ennek a felfogásnak első jelentős eredménye volt az 1978-as Camp David-i keretegyezmény. Carter, Szadat és Begin részvételével a tárgyalásokon leszögezték, az ENSZ 242. és 338. számú határozataiból kell elindulni, öt éves palesztin átmeneti autonómiát szavaztak meg, és szóltak az arab-izraeli viszony pacifikálásáról.

1979. márciusban Washingtonban került sor az egyiptomi-izraeli békeszerződés aláírására, amely rendelkezett a Sínai-félszigetről való izraeli kivonulásról és a diplomáciai kapcsolatok helyreállításáról.

Izrael szerencséje még egyszer felvillant a hetvenes évek végén; az iráni forradalom és az afganisztáni bevonulás olyannyira felértékelte szerepét, hogy elnézték neki Jeruzsálem fővárossá nyilvánítását, és Golán-fennsíkon bevezetett izraeli törvénykezést is.

1977-ben hatalomra került a Likud (Egyesülés) párt, és a Nyugati Parton (West Bank vagy Ciszjordánia) telepek építésébe kezdett, megelőzendő a hovatarozásáról szóló esetleges vitákat. További nívum volt programjukban, hogy csak korlátozott palesztin autonómiát tudtak elképzelni, a PFSZ kizárásával, helyi képviselőkkel tartott tárgyalásokon.

1975-től a soha nem nyugodó, mindig forrásban levő események újabb szomorú fejezettel gyarapodtak: a libanoni polgárháborúval. Egy érzékeny övezetben a politikai rendszer mindig magasabb szintű függőséget feltételez; egyik szemüket a résztvevőknek mindig a szomszédokon kell tartaniuk, és számolni tetteik következményeivel. Ez a kényes szabály tört meg az iszlám (Haladó Nemzeti Mozgalom - HNM) - keresztény (Falangista Párt - FP) felekezeti megosztás felborulásával. A HNM térnyerésére válaszul Asszad szíriai elnök csapatokat küldött az országba, vigyázva az izraeli területek integritására. Hamarosan így tett Izrael is, bár ez az ENSZ 425. számú - Libanon területi egységéről szóló - határozat negligálását jelentette. Izrael két hónap múlva visszavonult és ezer négyzetkilométeres biztonsági zónát hozott létre. A PFSZ, és a gerillaakciók bázisául szolgáló terület ellen - a Sínai-félszigeti kivonulással egy időben - offenzívát indított. A mai miniszterelnök Ariel Saron parancsnokolta az egyik egységet. Az ötödik arab-izraeli háború Bejrútig terjedt ki, időben két hónapig tartott, a világ mégis a szabrai és satilai mészárlás miatt emlékszik rá. A frissen megválasztott Bésir Dzsemájel elnököt három héten belül meggyilkolták, és hívei a palesztin menekülttáborokon „álltak bosszút” az izraeli erők szeme láttára. Begin miniszterelnök távozásában nagy szerepet játszottak a szomorú események.

A PFSZ a háború után meggyengült, belső válsággal küzdött, Libanonban iráni segítséggel felállt a síita Hezbollah (Isten Pártja). Az izraeli erők 1985-ben elhagyták az országot, de megnyugvást csak az 1989-es esztendő Taifban aláírt megállapodás hozott.

A hidegháború vége a világ összes térségén nyomot hagyott, nem volt ez másképp a Közel-Kelettel sem.

Az ötödik arab-izraeli háború után több rendezési terv is napirendre került. A palesztin-jordán konföderációt vázoló Reagan-tervet és a Brezsnyev-tervet az események elsodorták. Az Arab Liga fezi tanácskozásán burkoltan elismerték Izrael létét, és a jeruzsálemi kormányt vetették csak el, természetesen az szokásos követelések mellett.

1987 decemberében új típusú kihívással azonban szembe az izraeli vezetés. Kirobbant az Intifada (felkelés), új stratégiai realitásokat villantva fel a nemzetközi aktoroknak. Izrael biztonsági helyzete romlott a palesztin felkelés, a szíriai hadsereg modernizációja illetve az egymás erejét lekötő két ellenfél Irak és Irán közti háború befejeződésével. A pax americana soha nem látott lehetőségei kerültek karnyújtásnyira. A Schultz-terv a palesztin autonómia ügyét próbálta segíteni, de Jordánia közben lemondott nyugati parti jogairól, megnövelve a PFSZ súlyát, amely ezt megérezve lecsapott a lehetőségre, és deklarálta a palesztin állam létét, és közvetve elismerte Izraelt is.

A válasz nem késett sokáig, a Samir-terv 1989 májusában megszületett az átmeneti önkormányzat megteremtését célzó választásokról - de továbbra sem adott zöld utat az államalapításnak. Az új amerikai, George Bush vezette adminisztráció Szíriát is bevonta - viszonzva támogatását az Öböl-háborúban - az 1991-es madridi nemzetközi találkozón kezdődő tárgyalássorozatba. A palesztin képviselők között nem lehetett PFSZ-tag, vagy kelet-jeruzsálemi lakos. A lendületet az Izraeli Munkapárt színeiben megválasztott Rabin-kormány adta meg, 1993-ban titkos tárgyalások folytak Norvégiában. A PFSZ befolyásának

növeléséhez, a szélsőséges ellenzék a Hamasz (Iszlám Ellenállási Mozgalom) és az Iszlám Dzsihad 400 tagját deportálták Libanonba, a biztonsági zónába, ezzel gyengítve a PFSZ konkurenciáját. A tárgyalások elgyorsultak, 1993. augusztus 19-én Oslóban aláírták az autonómiáról szóló egyezménytervezetet.

1993. szeptember 9-10-én a PFSZ és Izrael kölcsönösen elismerték egymást. Szeptember 13-án Washingtonban elfogadták az „Elvi nyilatkozat az átmeneti önkormányzattal kapcsolatos szabályozásról” című dokumentumot. Ebben szerepelt a ciszjordániai és Gázai-övezetben létrejövő palesztin autonómia előtti átmeneti szakasz is. A szakítópróbának is bizonyulható kérdések, mint a vízmegosztás, a menekültkérdés a végleges tárgyalások napirendjén szerepeltek.

1994 májusában, Kairóban aláírták a „Gázai-kerikói körzet palesztin autonómiájának életbelépéséről” című egyezményt. Ez egyben felhatalmazta a 24 fős Palesztin Hatóságot (PH) a kormányzásra és a végrehajtásra, gondoskodott a gazdasági kapcsolatokról, a rendfenntartást a kivonuló izraeli erők helyett a jövőbeli palesztin rendőrségre bízta.

1994. július 1-jén Arafat palesztin földre lépett, 27 év után először. Beszédében az egységet hangsúlyozta és hitet tett a palesztin állam létrehozása mellett.

A következő lépésben a jogokat teljes Ciszjordániára kiterjesztették. Az első egyezmény a témában 1994. augusztus 29-én született meg. Az autonóm területeken az oktatás, a kultúra, az egészségügy, a turizmus, sport- és ifjúsági ügyek és a közvetlen adók beszedése palesztin belügy lett.

Az autonóm területeken tartandó választásokról 1995 végén született megegyezés, vagyis az izraeli hadseregnek el kellett hagynia hat palesztin várost, 450 falut, és részlegesen Hebront. Ezt követően választották meg a 82 tagú Autonómia tanácsot, mely később 88 tagúra bővült. 1995 decemberében a kiürítés véget ért, és 1996. január 20-án megtarthatták az első palesztin választásokat is. A végeredmény a Fatahnak kedvezett, így Jasszer Arafat lett a terület elnöke. A Rabin-kormány szerint a béke záloga minél teljesebb szeparálódás a két népcsoport között.

További megoldandó kérdések voltak gazdasági és szociális téren is. Azóta is élő probléma a biztonsági intézkedések okozta munkavállalás-korlátozás, továbbá a PH permanens pénzszűkében volt.

A békefolyamat állandó kritikai keresztműzben volt minden oldalról, a legnagyobb problémát azonban a Hamasz tevékenysége jelentette. Izraeli részről eleinte örültek a radikális szervezetnek megosztó jellege miatt, és segít korlátozni a PFSZ-t. Mire felismerték veszélyességét és 1989-ben betiltották, már késő volt. Eredetileg a Muzulmán Testvérekből vált ki, és célját az Izrael elleni szent háborúban találta meg. Szembehelyezkedtek a világi alapú állammal is, megújuló véres merénylettekkel vétetve észre magukat.

Félrekalkulált konfliktusforrással találkozott a Rabin-kormány a saját térfelén is. Az expanzió határait a különböző irányzatok nem ugyanott húzták volna meg, a meggyilkolt Meir Kahane rabbi irányította Kach (Ily módon) csoport a telepések szószólójává vált és élesen elítélte az engedményeket. A rabbi halála után a csoport továbbosztódott a Kahane Chai (Kahane Él) és a Ejál-ra (Harcoló Zsidó Szervezet). Az Ejál egyik aktivistája gyilkolta meg 1995. november 4-én a „galamb” Jichak Rabin miniszterelnököt.

Ezzel összecseng, hogy a jelenlegi amerikai elnök személye a titkosszolgálatok történetének egyik legnagyobb kihívása¹⁰; politikusként önmagában komoly kockázat, rasszcsoportja rátesz a veszélyhelyzetre egy lapáttal. A kampány óta, 2008 nyarától a merényletek tárgya kormányzati épületek, bírók és politikusok mellett egyre gyakrabban ő maga lett. Aggódo feleségét titkosszolgálati védelemmel nyugtatta meg, „Az első fekete elnök rengeteg új ügyet jelent, amit a titkosszolgálatnak kezelnie kell. Obama személyében ráadásul egyedülálló

¹⁰ http://index.hu/kulfold/2010/03/08/a_fekete_elnok_kulon_kockazat/: letöltés ideje: 2010. március 20.

személyiségű elnökünk van, aki szívesen van az emberek között” – mondják szakértők, akik figyelmeztetnek arra is, Obama elnöksége alatt megnövekedett a szélsőjobboldali csoportok száma.

Megítélésről a közvélemény-kutatások azonban vegyes képet mutatnak; az egyik szerint az amerikai társadalom összességében a 2010. márciusi adatok szerint újra megszavazná az elnököt¹¹. Más kutatás szerint alig egy hónappal az előző felmérés és két és fél évvel a következő elnökválasztás előtt megkezdődött az esélyek latolgatása, és folyamatosan csökken Obama népszerűsége¹².

A régi hófokú együttműködés azonban a közeljövőben nem várható, az amerikai kormányzat amellet, hogy többször exponálta magát az közel-keleti rendezés kérdésében¹³, megorrolt baltadiplomáciát folytató partnerére. Ez azért is érdekes, mert egy bizalmas izraeli külügyi elemzésről, amely azt latolgatja, mennyire elkötelezett Washington a béketárgyalás eredményessége iránt. Az izraeli külképviseleteknek megküldött anyag szerint az Obama-kormányzat most inkább a novemberi kongresszusi választásokra készül, és kevés energiát fektet a viszály rendezésébe. A dokumentum úgy látja, hogy az amerikai álláspont közelebb áll a palesztinhoz, bár Washington igyekszik nem kommentálni a két fél pozícióját az alapvető kérdésekben.

Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök, a jobboldali Likud vezetője¹⁴ már korábban ígéretet tett arra, hogy együttműködik az új amerikai kormánnyal a közel-keleti béke megteremtése érdekében, meg is szerezte az Egyesült Államok támogatását¹⁵, majd egy gyors és szerencsétlen manőverrel kockára is tette azt¹⁶, és mehetett Washingtonba magyarázkodni¹⁷ és kármenteni¹⁸. Újabb feszültségforrás lehet, hogy az Obama-Netanjahu találkozó közben vált ismertté a jeruzsálemi önkormányzat engedélye egy palesztin szálloda felszámolására, és hogy a helyén felépítsenek egy húszlakásos társasházat izraeli családok számára¹⁹.

Az alapp probléma a két ország között az 1600 új, izraeli lakás építésének bejelentése, az amerikaiak ezt ugyanis a békefolyamat szellemével ellentétes lépésnek tartják. Jeruzsálemre technikailag ugyan nem vonatkozik az építkezések befagyasztása, ám az ultraortodoxok lakta, Netanjahu számára belpolitikailag is kényes Ramat Slomo városrész helyzete vitatott. Izrael az 1967-es háborúban foglalta el, majd egy a külföld által el nem ismert lépéssel annektálta.

Konklúzióként leszűrhető, az Egyesült Államok nagy árat fizetett a biztonságért és az azt céljának tekintő háborúért. Míg Izraelben mindenki természetesnek veszi a mindennapi életet átszövő militarizmust és éberséget, Amerikában a belföldi légi járatok ellenőrzése, a vízumkiadással járó adminisztráció, a külföldi turizmus nehezítése kapcsán kitört önképet érintő viták mind annak a jelei, hogy a támadók elérték céljukat: megváltoztatták és saját paranoid képükre formálták a Nyugatot.

Az eredmény: a hadsereg egy fél világgal odébb hiányosan definiált, állandóan változó célokért idegen kulturális környezetben harcol, míg otthon egy háborús törésvonal mentén rettenetesen megosztott, a kiadások alatt nyögő ország.

---

¹¹ http://index.hu/kulfold/2010/03/08/meg_mindig_obama_enne_a_befuto/ letöltés ideje: 2010. március 20.

¹² http://index.hu/kulfold/2010/02/17/barack_obama/ letöltés ideje: 2010. március 20.

¹³ http://index.hu/kulfold/2010/03/07/washington_izraeli-palesztin_beketargyalasokat_akar/ letöltés ideje: 2010. március 25.

¹⁴ http://index.hu/kulfold/hirek/2009/02/22/netanjahu_egyuttmukodne_obamaval_a_kozel-keleti_beke_megteremteseben/ letöltés ideje: 2010. március 25.

¹⁵ http://index.hu/kulfold/hirek/2009/03/03/az_usa_tamogatja_az_izraeli_kormanyt/ letöltés ideje: 2010. március 25.

¹⁶ http://nol.hu/velemeny/20100324-obama_uzenetei letöltés ideje: 2010. március 25.

¹⁷ http://nol.hu/lap/vilag/20100324-netanjahu_bekemenyitett_washingtonban letöltés ideje: 2010. március 25.

¹⁸ http://nol.hu/lap/vilag/20100318-az_amerikai_zsidokat_is_megosztja_a_feszultseg_izraellel letöltés ideje: 2010. március 25.

¹⁹ http://nol.hu/kulfold/obama_ki_sem_allt_a_sajto_ele_netanjahuval letöltés ideje: 2010. március 25.

Irodalom:

- Richard Deacon: *Az izraeli titkosszolgálat*, Kabal Kft., 1991.
Mordechai Schoenfeld: *Quo vadis Izrael?*, K.u.K Kiadó, 2002.
Jacques Derog –Hesi Carmel: *Szupertitkos Izrael*, Akadémiai, 1991.
Oszetzky Tamás: *Arab-izraeli háborúk, 1948-1982*Zrínyi, 1984.
Makai György: *Izrael három háborúja*, Kossuth, 1968.
John Keegan: *Az iraki háború*, Európa, 2004.